

Second Chance or New Opportunity: Understanding the Korban Pesach

1. פסחים צג.

ת"ר חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי. רבי נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני. רבי חנניא בן עקביא אומר אף [על] הראשון אינו חייב כרת אלא אם כן לא עשה את השני. ואזדו לטעמייהו, דתניא: גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים - חייב לעשות פסח שני, דברי רבי. רבי נתן אומר כל שזקוק לראשון - זקוק לשני, כל שאין זקוק לראשון - אין זקוק לשני. במאי קמיפלגי? רבי סבר שני רגל בפני עצמו הוא. רבי נתן סבר שני תשלומין דראשון הוא, תקוני לראשון לא מתקין ליה. ורבי חנניא בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא.

גר שנתגייר בין הפסחים	כרת	
חייב בשני	כרת על 1 ועל 2	רגל בפני עצמו הוא (רבי)
פטור בשני	כרת על 1, אין כרת על 2	תשלומין דראשון (ר' נתן)
פטור בשני	כרת רק אם עבר על 1 & 2	תקנתא דראשון (ר' חנניא)

2. רמב"ם הלכות קרבן פסח ה:א-ג

(א) מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה, או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה שוחט פסח בארבעה עשר של חדש שני בין הערבים. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני עצמה, ודוחה את השבת. שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו. לפיכך חייבין עליו כרת.

(ב) כיצד? מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון, אם הזיד ולא הקריב בשני, חייב כרת, ואם שגג או נאנס אף בשני פטור. [השגת הראב"ד: א"א שנה זה משנתו כרבי, ור' נתן ור' חנינא בן עקביא פליגי עליה!] הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני, אף על פי ששגג הרי זה חייב כרת. שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו, והיה מזיד.

אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, אע"פ שהזיד בשני, אינו חייב כרת. שכבר נפטר מפסח ראשון מן הכרת. [השגת הראב"ד: א"א עכשיו סותר את דבריו! ומאי שנא טמא ודרך רחוקה והזיד בשני משוגג או נאנס בראשון והזיד בשני?!] (ג) ומי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הדם, אף על פי שבא לערב, לא הורצה, וחייב בפסח שני.

3. רמב"ם שם הלכה ז

גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים, חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור.

1. טמא לפי & דרך רחוקה

4. במדבר ט:י-יג

(י) וַיְבָרֵךְ אֱלֹהֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוּ בְדָרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוּ לְדַרְתֵּיכֶם וַעֲשֶׂה פֶסַח לִי. (יא) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ. (יב) לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וַעֲצֶם לֹא יִשְׂפְּרוּ בוֹ כְּכֹל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ. (יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבְדָרֶךְ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיחָה כִּי קִרְבּוֹ יִי לֹא הִקְרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יִשְׂאֵהוּ הָאִישׁ הַהוּא.

5. פסחים פרק ט' משנה א'

מי שְׁהִיָּה טָמֵא אוּ בְדָרֶךְ רְחֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הַרְאִשׁוֹן, יַעֲשֶׂה אֶת הַשְּׁנִי. שְׁגָג אוּ נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הַרְאִשׁוֹן, יַעֲשֶׂה אֶת הַשְּׁנִי. אִם כֹּן, לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא אוּ שְׁהִיָּה בְדָרֶךְ רְחֹקָה, שְׂאֵלוֹ פְטוּרִין מֵהַכָּרֶת, וְאֵלוֹ חַיְבִין בְּהַכָּרֶת.

6. פסחים שם (צב):

אמר רב אשי מתניתין נמי דייקא, דקתני: אלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת. אהייא? אילימא אשוגג ונאנס - שוגג ונאנס בני כרת נינהו? אלא לאו - אמזיד ואונן.

7. פירוש המשניות שם

אם היה טמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשה את השני, אינו חייב כרת מפני שכבר נפטר מפסח ראשון שבו נאמר הכרת, ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו כרת. ואם שגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני, חייב כרת, לפי שנאמר בתורה שכל מי שלא היה טמא ובדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת. והא אמרו "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחדל לעשות הפסח, ונכרתה הנפש ההיא וכו'". וזהו ענין אמרו כאן "אלו פטורין מן הכרת ואלו חייבין".

8. פסחים שם

איתמר: היה בדרך רחוקה, ושחטו וזרקו עליו. רב נחמן אמר הורצה, רב ששת אמר: לא הורצה. רב נחמן אמר הורצה - מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד - תבא עליו ברכה. ורב ששת אמר: לא הורצה, מידחא דחייה רחמנא כטמא.

9. פסחים פרק ט' משנה ב'

איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ, וקמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, מאסקפת העזרה ולחוץ. אמר רבי יוסי, לפיכך נקוד על ה', לומר, לא מפני שרחוקה ונדאי, אלא מאסקפת העזרה ולחוץ.

10. רמב"ם הל' קרבן פסח ה:ט

מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש חמשה עשר מיל או יתר הרי זה דרך רחוקה, היה בינו ובינה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך ברגליו בנחת...

11. פירוש המשניות שם

ור' אליעזר אומר אפילו היה בתוך ירושלים וחלה או שנתקלקל הלכו ואינו יכול להכנס לעזרה בזמן ההקרבה אלא יהיה סוף הזמן עם הגיעו לאסקופת העזרה הרי דינו כדין מי שהיה בדרך רחוקה. ור' עקיבא אומר כיון שהיה לפניו מן המודיעית ואינו יכול להגיע הרי דינו כדין אנוס.

12. פסחים צד.

תנו רבנן: היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים, יכול יהא חייב - תלמוד לומר בובדרך לא היה, והלה היה בדרך. היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב - תלמוד לומר ובדרך לא היה - והרי לא היה בדרך.

מפני גמלים וקרונות - והוא היה מביא בניו ובני ביתו עליהן.
חייב - שאין זה אנוס, שיש לו להשטט ולילך יחידי ולשחוט.

13. רמב"ם שם ה:ט

...הלך ולא הגיע מפני שעכבוהו הבהמות בדחקם, או שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה. [השגת הראב"ד: א"א אינו תופס דרך הגמרא!]

14. מרומי שדה פסחים צב:

אבל הרמב"ם ז"ל בפני המשניות העלה ביאור חדש במשנה זו. דהא דתנן שאלו פטורין מהכרת כו' קאי בפסח שני, שאם היה טמא או בד"ר ולא עשה השני ג"כ פטור מכרת. משא"כ שוגג או אנוס אחר חייב על פסח שני כרת וכרבי, דיש על פסח שני כרת בפני עצמו. והפ"י הנפלא הזה מוכרח להלך דף צ"ד א', דא"י שם היה עומד לפניו מן המודיעים ואינו יכול לכנוס מפני גמלים וקרונות יכול לא יהא חייב, ת"ל ובדרך לא היה. והרי לא היה בדרך. וקשה דהרי הוא אנוס, וע"י פירש"י שם. אבל הרמב"ם מפרש דחייב כרת על פסח שני, ומפרש הרמב"ם קושיית המשנה למה נאמר טמא כו', על מקרא השני והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה. וע"ז תנן שאלו פטורין מהכרת אם לא עשה השני. ופ"י נפלא זה אינו אלא אליבא דרבי דס"ל שיש כרת בשני:

מִי שֶׁהֵיָה טָמֵא אוֹ בְּדָרְךְ רְחוּקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הַרְאֲשׁוֹן, יַעֲשֶׂה אֶת הַשְּׁנִי. [מְפֹרֵשׁ בְּקֵרָא]
שֶׁגַּג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הַרְאֲשׁוֹן, יַעֲשֶׂה אֶת הַשְּׁנִי. [לִימּוּד בְּסִפְרֵי מִצְד הַשׁוּה]
אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא אוֹ שֶׁהֵיָה בְּדָרְךְ רְחוּקָה? [קוּשִׁיא בּוֹלֵט מֵהַפְּסוּקִים]
שֶׁאֵלּוּ פְטוּרִין מִהַכֶּרֶת, וְאֵלּוּ חִיבִין בְּהַכֶּרֶת. [אִם הִזִּידוּ בַשְּׁנִי]

- א. כרת
- ב. דרך רחוקה ושחטו עליו
- ג. "דרך רחוקה" תלוי בחצות
- ד. "אסקופת העזרה" – הפקעה ולא פטור
- ה. גמלים וקרנות – פטור ולא הפקעה

II. The Relationship Between Pesach Rishon & Pesach Sheni

15. ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה נז

ופסח שני. מצוה זו מנארה כל מוניה המצוות כולם מצוה בפ"ע. כמעט באין חולק. ובאמת דהדבר צ"ע טובא לכאורה. דאע"ג דיבוס וחליצה. פדיי ועריפת פטר חמור. וכן פדיי ויעוד אמה העבריה. מנאום שתיים שתיים. אע"ג דליכא מצוה בשתייהן. אלא או בזו או בזו... מכל מקום כיון דכל אחת מעשה אחרת לגמרי היא. שאם לא ייבם חייבה אותו תורה בחליצה. שהיא פעולה אחרת לגמרי ואיפוך מפעולה הראשונה. שהייבוס הוא קירוב והחליצה היא ריחוק. וכן בפדיון ועריפה וכיוצא בהן. הלכך שפיר י"ל דאע"ג דהאחת אינה אלא תשלומין לשנייה מכל מקום יש למנות כל אחת מצוה בפ"ע. אבל כאן בפסח שני דהיינו מצוה זו עצמה ופעולה זו עצמה לגמרי כפסח ראשון. אלא שאם לא עשה את הראשון במזיד או בשוגג ואונס. נתנה לו תורה זמן לקיים מצוה זו עצמה ביום אחר. מאיזה טעם נימא שתהי' נמנית מצוה בפ"ע? דלכאורה ראוי לומר דאין זה אלא כאחד משאר דיני המצוה אבל המצוה אחת היא!

16. שו"ת מעשה נסים לר' דניאל הבבלי סימן ז'

ודעה זו לא תכן אלא אי סבר רבי דהמקריב בראשון חייב להקריב בשני! דלפי זה הוה לן למימר דתרווייהו שתי מצות, ואפילו הקריב בראשון ולא הקריב בשני חייב...

17. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה נז

והמצוה הנ"ז היא שצונו לשחוט פסח שני מי שנמנע ממנו פסח ראשון והוא אמרו יתעלה (בהעל' ט) בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו. ובכאן יש למקשה שיקשה עלי ויאמר אלי למה זה תמנה פסח שני וזה סותר מה שהקדמת בשרש השביעי באמרך שדין המצוה לא יימנה מצוה בפני עצמה, ידע מקשה קושיא זאת שהחכמים כבר חלקו בפסח שני אם יהיה דינו כדין פסח ראשון או הוא צווי נאמר בעצמו ופסקה ההלכה שהוא צווי נאמר בעצמו. ולכן ראוי למנות אותו בפני עצמו. ובגמר פסחים (צג א) אמרו חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי ר' נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני ר' חנניה בן עקביא אומר אף על הראשון אינו חייב כרת אלא אם כן לא עשה שניהם. ושאל התלמוד ואמר במאי קא מיפלגי רבי סבר שני רגל בפני עצמו הוא ור' נתן סבר שני תשלומין לראשון הוא.

18. ר' דניאל הבבלי שם

ועוד שממאמר רבי "שני רגל בפ"ע" לא נ"ל דמוכח מניה שמצותו זולת מצות ראשון. שכשם שמסברת רבי אושעיא (חגיגה ט). דשבעת ימי החג כולן תשלומין זה לזה אע"ג דלא חאזי בראשון חאזי בשני, לא יחוייב ממנה שהם שבע מצות – כך לא יחוייב לדעת רבי שהיה שני מצוה בפ"ע! שהרי סברת רבי בפסח היא סברת ר' אושעיא בשבעת ימי החג!

...נתבאר פירוש מאמר רבי "חייב על הראשון וחייב על השני שהוא משום שהוא רגל בפ"ע" – ר"ל ששהשני כעיקר הרגל הראשון, ואם הזיד בו חייב ואינו ניצל ע"י שגגתו בראשון משום דס"ל ששני הזמנים זמן אחד לענין כרת ג"כ...

19. תשובת ר' אברהם בן הרמב"ם שם

מה שראוי לתוכחה ואין לך בו התנצלות הוא שדמית פסח שני לדעת רבי לשבעת ימי החג לדעת ר' אושעיא, ועזבת התדמותם לשמיני שלחג אליבא דכולי עלמא! שכשם שאמר רבי "פסח שני רגל בפ"ע" כך נאמר (סוכה מז. ועוד) "שמיני [עצרת] רגל בפ"ע"! וכשם שהשמיני נגדל בחובותיו ואינו מצורף למה שקדם לו, כך פסח שני בלתי מחובר לשקדמו!

20. ספר המצוות שם

וכן כשהזיד בראשון והקריב השני הוא חייב לרבי לפי שאין לדעתו השני תשלומין לראשון. וההלכה בזה כלו כרבי.

21. רמב"ם הלכות קרבן פסח א:א

מצות עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר לחודש ניסן אחר חצות. ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העיזים בלבד, זכר בן שנה. ואחד האיש ואחד האשה חייבין במצוה זו.

22. פסחים פ.

כל היכא דעבדי ציבור בראשון עביד יחיד בשני; כל היכא דלא עבדי ציבור בראשון לא עביד יחיד בשני

23. ר' אברהם בן הרמב"ם שם

ואומרך "ודעה זו לא תתכן אלא אי ס"ל לרבי שאם הקריב בראשון חייב להקריב בשני" הוא טעות גדולה ומגונה. כי עיקר החיוב בראשון תלוי בטהורים, ועיקרו בשני תלוי בטמאים, וא"כ איך יצוייר לומר כך! ועצם המנין בפסח שני אינו אלא לחייב מצוה זו את מי שנמנע ממנו פסח ראשון.

<u>Independence from Pesach Rishon</u>	<u>Connection to Pesach Rishon</u>
רגל בפני"ע כרבי	פטור טמא מת ודרך רחוקה אע"פ שהזידו בשני
כותב כן בפירוש	פטור מזיד בראשון אם הקריב בשני
מוסיף נפק"מ (מנין המצות, דחיית שבת)	ניסן/חודש השני

III. The Nature of the Pesach Rishon & Pesach Sheni

24. פירוש ר' שמשון רפאל הירש – במדבר ט:יג

Although according to the accepted way of taking it, רגל בפני עצמו is פסח שני, nevertheless it is subsidiary to the real, and has its character impressed on it only through the real. It is, as already remarked, only for individuals who, by it, attach themselves subsequently to the national offering which the nation brought at the proper time, and which they had missed. איש נדחה ואין צבור נדחה לפסח שני, and פסח שני can only be celebrated by individuals if פסח ראשון had been brought by the צבור in טהרה. But if, for any reason other than טומאה the nation had been prevented from bringing the offering in Nissan, or had to bring it אין תשלומין לפסח, individuals: יחידים, פסח שני is not allowed to be brought by individuals: הבא בטומאה (Pesachim 80a).

25. ירושלמי פסחים ט:ב

היה נתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות יכול יהא חייב ת"ל [במדבר ט יג] וחדל יצא זה שלא חדל.